

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN RESTORASYON ÇALIŞMALARI

Ali İŞİK

Vakıflar Genel Müdürlüğü
Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanı

Sayın Başkan, Değerli Misafirler, sözlerime başlamadan önce hoş geldiniz der, saygılarımı sunarım

Ben, sizlere, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün restorasyon çalışmaları hakkında bilgiler sunacak, bu çalışmalar sırasında karşılaştığımız sorunları izah etmeye çalışacağım.

Yurdumuzun dört bir tarafına yayılmış olan, geçmişimizin tapusu niteliğindeki ata yadigân vakıf eserlerimiz, inşaa edildikleri tarihten bugüne kadar oldukları gibi gelmemişler, doğal afetler, artan nüfus ve sanayileşmenin doğurduğu hızlı kentleşme, geçen zamanın ve insan elinin yıpratıcı etkileri ve daha birçok nedenlerle tahrip olmuşlardır. Ancak, zaman zaman yapılan tamirlerle, pek çoğunun bugüne kadar ulaşması mümkün olmuştur, olabilmıştır. Her biri Türk Medeniyeti'nin yaşayan belgeleri olan ve sayıları onbinleri bulan camii, mescit, han, hamam, kervansaray, medrese, darüş-şifa, türbe, sıbyan mektebi, tekke gibi kültür varlıklarımızın oldukları durumdan daha fazla bozulmalarını önlemek, sağlıklı bir şekilde bizden sonraki nesillere ulaşmalarını sağlamak, günümüzde, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altındadır.

Bugüne kadar tesbit ve tescili yapılmış kültür varlıklarımızın, bakım ve restorasyonu, kısıtlı teknik imkân ve elemanlarla, beş yıllık ve buna bağlı olarak hazırlanan yıllık programlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü ekonomik, teknik, idari ve yasal tüm imkânları zorlayarak, bu milli ve kutsal görevi layikiyle yürütmeye çalışmaktadır. Bilhassa son beş yılda, daha fazla eserin onarımına alınması hedeflenmiş, yarım kalmış restorasyonların tamamlanmasına çalışılmış ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nca tahsis edilen ödenekler, yüzde yüze yakın hatta yüzde yüz nisbetinde sarfedilmek suretiyle, hedeflenen sayıdaki eserin onarım ve restorasyonuna geçilmiştir.

Bu hedeflere, personelin özverisiyle, dayanışma ile, Kültür Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tarih Varlıklarını Koruma Kurulları'nın iyimser ve olumlu yaklaşımları ile ulaşılmıştır.

1984 Yılına kadar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın, eski eserlerin onarımı için, yılı içerisinde sarfedilecek şekilde ödenek tahsis etmesi nedeniyle, bir yılda 35-40 eser üzerinde çalışılır iken, bu sayı, 1985 yılından itibaren, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın, yeni inşaatlarda olduğu gibi, eski eser onarımlarının da, seneye sari ihalesine izin vermesi üzerine, 90-100'e kadar çıkmıştır. Bu sayı, yine Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın eski eser onarımları için tefrik ettiği ödenekleri artırması üzerine, 1988 yılında 110'a, 1989 yılında da 150'ye ulaşmıştır. 1990 yılında hedef 200'ün üzerinde eski eserin onarım ve restorasyonuna başlamaktır.

Kültür varlıklarımızın onarımı için 1988 yılında 6 milyar TL.lık harcama yapılmış olup, 1989 yılında bu rakam, 8 milyar TL. sı civarında olacaktır.

Kültür varlıklarımızın onarım ve restorasyonlarına, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce verilen önem ve yapılan çalışmalar, gercek Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'na, gerekse de Hükümet çevrelerince takdirle karşılanmış ve ilk defa, bütün imkan zorlanarak, kültür varlıklarımızın onarım ve restorasyonu için 1989 yılında 8 milyar TL. sı civarında olan ödenek, 1990 yılında 21 milyar TL. sına çıkartılmıştır. Ayrıca, sayın Genel Müdürümüzün açış konuşmasında da ifade ettikleri gibi, 1989 yılı sonlarında başlamak üzere, bundan böyle, akaryakıt tüketim fonundan ayrılacak binde beş oranındaki ödenek, kültür varlıklarımızın onarım ve restorasyonunda sarfedilmek üzere, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir. Bu rakamın yılda yaklaşık 10-15 milyar TL.sı civarında olacağı ve bu rakamların üzerinde olabileceği tahmin edilmektedir.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, eski eserlerin onarım ve restorasyonu için, halkın katkıları da dikkate alındığında, şu anda, maddi açıdan, herhangi bir sorunu bulunmamaktadır.

Bütün sorun, yetişmiş, tecrübeli, mütchassis teknik eleman, taşaron ve müteahhit bulunamamasında düğümlenmektedir.

Bilindiği gibi, bir eski eserin onarım ve restorasyonuna başlamadan önce rölöve projeleri hazırlanmakta, tanıtıcı fotoğrafları çekilmekte, tescil ve onarım fişleri hazırlanmakta, vaziyet planları düzenlenmekte, gerektiğinde restorasyon veya restitüsyon projeleri tanzim edilmekte, bilahare de 2863 ve 3386 sayılı yasalar gereği, bu belgeler ibraz edilerek, Kültür Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulları'ndan onarım kararı alınmakta, restorasyon ve restitüsyon projelerinin bu Kurul tarafından onaylanması temin edilmektedir.

Yukarıdaki paragrafta izahına çalıştığım dökümanların hazırlanması, hazırlanan bu belgelerin Koruma Kurulları'nın tasvip ve tasdikinden geçirilmesi bir hayli zaman aldığından, acil de olsa bir eski eserin onarımına hemen başlamak, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce mümkün olamamaktadır. Bu hususları bilemiyen halkımız, Genel Müdürlüğümüze haksız eleştirilerde bulunmaktadırlar. Ayrıca, az da olsa, bazı Koruma Kurulları'nın Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde uzman eleman bulunduğunu bilmelerine ve ilgili yasalarda kesin hükümler bulunmasına rağmen, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait eski eserlerin onarım ve restorasyonlarını Müze Müdürlerinin gözetim ve denetimi altında yapılacağı kararlarında belirtmeleri, bu kararlara itiraz edilmesine rağmen özveri ile çalışan kısıtlı sayıdaki personel üzerinde hayal kırıklığına sebep olmaktadır.

Bu tip kararların tekrarlanmaması, Koruma Kurulları'na intikal eden, bilhassa onarım ve restorasyon tekliflerinin öncelikle ele alınıp sonuçlandırılması en büyük dileğimizdir. Bizim dileğimiz halkımızın da dileğidir. Çünkü, eski eserler, mülkiyetleri Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait de olsa, tüm milletin Bütün Türk halkınıdır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde hali hazırda 8 sanat tarihçisi görev yapmaktadır. Bunlar tescili olmayan eski eserlerin tescilini yapmakta, onarılacak eserin tanıtıcı resimlerini çekip, bunları, onarım fişi ve rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerini de ekleyerek, Koruma Kurulları'na intikal ettirmektedir. Bunlar, ayrıca, her yıl, bir ili, ilçe, kasaba ve köyleri ile birlikte tarayarak, tescili yapılmamış eski eserlerin tescillerini yapmakta ve o ildeki eserleri tanıtıcı kitaplar hazırlamaktadırlar.

İkisi yüksek mimar olmak üzere 19 mimar ile 4 teknik ressam, onarılacak veya restore edilecek eski eserlerin rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerini hazırlayıp, onarım ve restorasyonların bu projeler doğrultusunda yapılıp yapılmadıklarını denetlemektedirler.

Koruma Kurulları'ndan onarım veya restorasyon kararı çıkan eski eserlerin onarım ve restoras-

yonları da 25 restoratör tarafından yaptırılmaktadır.

Türkiye'nin dört bir tarafına yayılan eski eserlerin, her yıl, 150'ye yakınının onarıma alındığı (ki, bu sayı 1990'dan itibaren 200'ün üzerinde olacaktır) gözönünde bulundurulduğunda, her restoratora 6 işin, her mimara da, bir sonraki yıl onarıma alınacak eski eser dikkate alınmadığında 8 civarında işin düştüğü ortaya çıkmaktadır. Bu mimarların ayrıca, bir sonraki yılda onarıma alınacak eserin rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerini de hazırlayacağı hususu gözönüne alındığında, sorumlu olduğu işin sayısı 10 hatta 15'i bulmaktadır.

Teknik elemanların sayılarını ve yaptıkları iş hacimlerini vermedeki gaye, eski eserlerin onarım ve restorasyonunda, ödenek kadar, tecrübeli, deneyimli mütehassis teknik elemanlara da ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. Eski eserleri aslına uygun olarak hatasız ve kusursuz onarmak, restore etmek tek amacımızdır.

Bir başka amacımız da, gün geçtikçe harap olan eski eserlerimizden her yıl daha da fazlasının onanma alınmasını temin etmektedir.

Üniversitelerimizden istediğimiz, restoratör-mimar ve restoratör yetiştiren bölümlerindeki öğrenci sayısının artırılması gün geçtikçe sayıları azalan kalemkâr, sedefkâr gibi ustaların yetiştirilmesini sağlayacak kursların açılmasıdır. Böylece eski eser konusunda çekilen personel ve mütehassis usta sıkıntısı giderilecek ve daha da fazla eski eserin, hatasız ve kusursuz onarılması, restore edilmesi temin edilmiş olacaktır.

Tecrübeli, deneyimli personelin azlığının yanısıra, eski eser onarım ve restorasyon işlerinin, 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu'nun kati hükümleri çerçevesinde ihale edilmesi de, çoğu zaman, ehil olmayan müteahhitlerin işleri almasına sebep olmaktadır. Sadece (D) grubu kamesi olanlar dahil (A) grubu kamesi olanlar da eski eser onarım işini almaktadır.

Her türlü iyi niyet ve çabaya rağmen, restorasyon çalışmalarının her zaman çok başarılı olmadığını itiraf etmek zorundayız. Restorasyon işlerinde bizzat çalışan ve çeşitli konularda beceri ve uzmanlık kazanan insan gücünün gittikçe azalması, hatta bazılarının tamamen yok olmuş olması restorasyonların başarısını engelleyen en önemli faktördür.

3386 Sayılı Kanunla, eski eserlerin onarım ve restorasyonu işlerinin, Muhasebe-i Umumiye Kanunu ile 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu hükümleri kapsamından çıkarıldığı hükme bağlandı ise de, aynı Kanunda, Kültür Bakanlığı'nın, yapılacak ihaleler için bir yönetmelik hazırlayacağı ifade edildiğinden ve Kültür Bakanlığı'nın da bu yönetmeliği 3-4 seneden beri hazırlayamamasından dolayı, eski eser onarım ve restorasyon işleri, 2886 Sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde ihale edilmektedir. Dileğimiz ve ısrarlı arzumuz, sözü edilen bu Yönetmeliğin bir an önce hazırlanıp, Resmi Gazete'de yayınlanmasıdır. Böylece onarım ve restorasyon işlerinin ehil, tecrübeli ve deneyimli, müteahhitlere gerektiğinde seçilerek verilmesi sağlanmış olacaktır.

Tüm bu güçlüklerle rağmen, tarihi ve mimari değerleri tartışılmıyacak kadar büyük olan eski eserlerimizin onarım ve restorasyonlarının, bilimsel araştırma ve çalışmalara dayanılarak yapılması için Yurtiçi ve yurt dışından teknik ve ekonomik yardım imkânları zorlanmakta, bugün bu konuda ileri durumdaki Ülkeler seviyesine ulaşmak gayesi güdülmektedir. Yetersiz kalınan konularda, zaman zaman, akademik çalışmalar yapan üniversitelerimizle işbirliği yapılmak suretiyle, bu konularda çözüme bağlanmaktadır. Kültür Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları ile, Kültür Bakanlığının ilgili birimleri ile de, sürekli temas kurularak sorunlarımıza çözümler aranmakta, bu Kuruluşlarla işbirliği sağlanmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, ayrıca, kubbe kurşun kaplamalarında ortaya çıkan sorunu halletmek için, Ankara'da bir kurşun izabe ocağı açmakta, ayrıca bazı tetkiklerin yapılabilmesi için de,

küçük çapta da olsa bir laboratuvar açma çalışmalarını hızla sürdürmektedir.

Ata yadigarı Vakıf eserlerimizin korunması konusunda karşılaştığımız ve en önemlilerini arzettiğimiz konuların en kısa sürede halledilmesi, bu konuda çalışan diğer kurumların ve özellikle üniversitelerimizin konuya daha sıcak ve yapıcı yaklaşımlarının sağlanması, en büyük dileğimizdir.

Milli gurur ve kıvançımız olan kültür hazinelerimizin korunması konusunda hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan, yok olmakta olan bir eseri topluma yeniden kazandırdığında çocuklar gibi seven ve özveriyle çalışan personelime, bu vesile ile bir kez daha içtenlikle teşekkür eder, VII. Vakıf Haftası dolayısıyla düzenlenen bu seminere katılan ve tebliğ sunan misafirlerimizin, bilim adamlarımızın ve hocalarımızın öneri ve eleştirilerini, sadece bu seminer de değil, her zaman açık olduğumuzu bildirir tekrar saygılarımı sunarım.

TARTIŞMA

BAŞKAN — Sayın Ali IŞIK Beyfendi'nin konuşmasını dinlediniz. Burada, vakıf eserlerin restorasyonunda karşılaşılan zorluklar veyahut prosedür hakkında bilgi verildi.

Bu konuda söz almak veya görüş bildirmek isteyenlere söz vermek istiyorum.

Buyurun Sayın ÖNGE.

Prof. Dr. Yılmaz ÖNGE — Sayın Başkan, değerli meslektaşlar, kıymetli misafirler; konu hepimizi yakından ilgilendiriyor. O bakımdan, belki benim söyleyeceklerimi başka arkadaşlarımız da söyleyecektir; kısmen bazı hususlara temas ederek düşüncelerimi belirtmeye çalışacağım.

Efendim, Değerli İdarecimiz, Dostumuz Ali IŞIK Bey'in konuşmasını dikkatle takip etmeye çalıştım; ancak bazı kısımları belki yanlış anlamış olabilirim, lütfen beni tasrih etsinler.

Efendim, takıldığımız şeylerden biri bu, öteden beri söylenilir; Vakıfların restorasyon programı bir istatistikî sayının artırılmasına mı yönelik, yoksa iş, kaliteyle mi alakalı?... "1988 yılında 200 eserin restorasyonu hedeflendi" dediler...

Ali IŞIK — 1990 yılında...

Prof. Dr. Yılmaz ÖNGE — 1990 yılında 200 eserin onarımı... Pek güzel; ama neyle? Yine, kendileri ifade ettiler, yetişmiş elemanımız yok dediler. Bunu bir noktada bağlamak lazım; ya yetişmiş eleman olsun, ona göre sayı tespit edilsin yahut sayıya göre eleman bulunsun.

"Üniversitelerin bu konuya daha sıcak ve yapıcı yaklaşımını arzu ettiklerini" belirttiler. Efendim, üniversitelerde bu konuda üstümüze düşeni yapmaya çalışıyoruz; ancak yetişen elemana istihdam imkânı var mı ki; Vakıflar, bu yetişmiş elemanı elinde tutabiliyor mu ki; mesele o. Yoksa, ben, elemanımı yetiştireyim, yetiştireyim; eleman bir yerde teknik elemanlar mesabesinde vazife görmek için davet edilsin... Bu elemanı Vakıflar değil, bu konuda çalışan hiçbir resmî müessese tutamaz. Dışarıya daha cazip geldikçe, bu kadar mesuliyetli, bu kadar ağır bir yükün altına hiçbir mimar, restoratör dahi olsa kolay kolay girmek istemez; ancak birkaç tanesi, benim gibi, affedersiniz, müstesna.

Efendim, konu beni heyecanlandırıyor; çünkü hep aynı şeyleri her sene konuşuyoruz; fakat maalesef neticeye ulaşamıyoruz. Bunun da üzüntüsünü çok derinden hissediyorum.

Bir başka konu, koruma kurullarıyla ilgili. Koruma kurullarının projeleri beklettiği hususunda... Bilmiyorum, belki vardır, böyle birkaç olay cereyan etmiş olabilir; ama bunun kolayı var. Koruma kurullarının toplantıları için özel gündem tespit edip, vakfın onarım projelerine öncelik vermek suretiyle mesele halledilir ve zaten yine oradan ilgili başka bir konu ortaya çıkıyor; onarım projeleri kontrolünün elimizde eleman varken, niye Vakıflar değil de başka müesseselerin elemanlarına

yaptırıldığı şeklinde. Bilmem yanlış mı anladım?.. Bu konuda da, demin söyledik, Vakfın yeterli elemanı yok. Siz de biliyorsunuz, bu sıkıntıyı hep beraber çekiyoruz. Bundan normal ne var; Vakıf yetişemiyorsa, onun yerine, Kültür Bakanlığı'nın, benzeri işleri üstlenmiş diğer kuruluşları devreye girecektir. Yani, Kültür Bakanlığı'nın restoratörleri yahut uzmanları görev alacaktır. Yani, bunların mutlaka bir çözüme kavuşması lazım. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadardır.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Buyurun Sayın İLTER.

İsmet İLTER — Efendim, her yıl burada toplanıyoruz, her yıl bazı şeyleri söylüyoruz; Yılmaz Bey'in de işaret ettiği gibi, bazı şeyleri gelecek sene gene yineliyoruz, gene yineliyoruz.

Beyefendinin verdiği izahattan anlaşılıyor ki, sayısı binlere varan vakıf eser var; bunların restorasyonu için yahut ele alınması için ödenek yok, eleman yok vesaire. Bu doğru tabii; ama burada bir yöntem hatası var bence. Geçen toplantılarda da söyledim; Herhangi bir eser istendiği gibi restore edilsin, birkaç sene sonra, eğer bakılmazsa, o eser, gene bozulmaya başlar. Sürekli bakıma tabi olmayan herhangi bir eser çok kısa zaman sonra gene restorasyona ihtiyaç gösterir.

O açıdan, daha önce Genel Müdür Beyin de burada anlattıkları gibi, Vakıflar İdaresi'nde yapılacak olan bir reorganizasyonda, muhakkak, bir bakım ünitesinin, bakım işinin, işlevinin ele alınması zorunludur. Yani, her eskiyen eseri, restorasyon yöntemiyle değil de bakım yöntemiyle daha kalıcı halde elde tutabiliriz.

Evvelki seneydi sanırım, ben Almanya'dan gelmiştim, bakımla ilgili bir incelemeyle ilgili olarak, burada "*Almanya'da şöyledir*" diye söylüyordum; bir akademisyen de "*Orası Almanya, burası Türkiye*" gibi bir şeyler söyledi. Burada da, aynen oradaki gibi eyalet teşkilatına benzer, burada da Vakıfların bölge teşkilatı var. O bölge teşkilatında kalıcı birtakım elemanlar bulunur. Bunlar küçük onarımdır, onları yapar. Dolayısıyla, daha uzun süre harap olmadan eserler kalabilir. Yani, bu bakım ünitesi buraya muhakkak lazımdır, bakımsız bir Vakıf İdaresi'ni düşünmek biraz abes oluyor.

Yasadan herkes şikayetçi olabilir, doğrudur; fakat yasanın bazı noktaları var ki, oradan girip işi yürütmek mümkün. Leyla ELBRUZ Hanım'ın burada Genel Müdür olduğu sırada kendisiyle birçok temaslarım oldu. Bizim bu işleri nasıl yürüttüğümüzü, emanet olarak, taşaron marifetiyle nasıl yürüttüğümüzü anlatmıştım ve ilgili teknik adamlar itiraz ettiler. Dedim, işte bizimki de bu. Getirdim dökümanları, işte biz böyle yapıyoruz... Ondan sonra da zaten Hanımefendi gitti, kaldı öylece.

Efendim, sonra, kurul kararıyla ilgili bir konuya temas ettiler. O çok doğru bir şey. Her ne kadar Yılmaz Bey "*Onlar madem yapıyorsa yapsın, ne yapalım, daha iyi ya*" falan dediler, ama iş öyle değil efendim. Yani, bir restorasyonda, betonla harcın neler olduğunu bilmeyen bir adamın restorasyonda söz sahibi olması doğru değil efendim. Bu formasyon meselesi, falanın işini filana yaptırırım şekli olmaz; muhakkak, yani restorasyondan anlayan bir kimsenin bu işin başında olması lazım. Oysa ki, son zamanlarda bize de geliyor, bölge kurulları çoğaldıkça çeşitli tutumlar da artıyor, değişiyor: "*Falan müzenin denetiminde*" diyor. Falan müzedeki adam, daha yeni okuldan çıkmış, inanın daha kendi görevini bile bilmeyen genç bir arkadaş. Ee, buna neyi denetleteceksiniz? Sonra, oraya verdiğiniz müteahhit bunu kandırır, bal gibi kandırır, o olmaz. Yani, o noktada, mademki teknik adamların da bulunduğu bir kuruluştur, onu kendi denetimine bırakmakta gurur kırıcı bir şey olmamak lazım. Yani, bu gibi kararlar geçirmemek lazım.

Sonra efendim, gene tekrarlayıp durduğum bir konu daha var. Bütün restorasyon işlerinin fiyatları, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün çıkardığı, her yıl yinelediği birim fiyatlarla yapılıyor. Biz onu kullanıyoruz, Eski Eserler de onu kullanıyor, kendileri de onu kullanıyorlar. Bu bir türlü çıkmaz.

İnanın, Mayıs ayı olur, hâlâ gelecek, beklersiniz. Rayiç de çıkmıyor, o da doğrudur belki ama, hiç değilse Ocak sonunda rayiç çıkıyor, Bayındırlık rayici; fakat bu bir türlü çıkmaz. Acaba diyorum, bunu hızlandırmak için, artık devir kompütür devri, bunu kompütüre bağlasalar da bir haftanın içinde çıkarılabilir, rayiç geç de gelse hemen o rakamlar konabilir, birinci nokta bu.

İkincisi, efendim, günümüzün şartları içinde teknoloji birtakım ilerlemeler kaydetti, birtakım gelişmeler var. Bu gelişmelerden bizim eski fiyat birim analizlerinin artık geçerli olmadığı ortada. Çünkü, yeni aletler edevatlar çıktı; taşı da kesiyor, yok bilmem neyi de ne yapıyor, yeni sıvalar çıktı, birçok yenilikler var. Şimdi bizim analizlerde bu yok maalesef. Yahut şöyle söyleyeyim: Bir işin kaç saatte yapılacağına; kaç saat usta, kaç saat amele, kaç saat bilmem falan, bunları toplayıp da fiyat yapılıyor. Bunların sarf edilen zaman birimleri ya azaldı ya çoğaldı yahut o iş belli bir alete yaptırılmaya başlandı. Ben bir örnek vereyim, şimdiye kadar hep taşçılar gider bizim ocaktan taş keserdi, getirirlerdi; o konuda Vakıflar biraz rahatı tabii, kendi birikmiş taşları vardı, onları veriyorlardı; ama biz çok zahmet çekiyorduk. Şimdilerde gidiyorlar, katalakta veriyorlar, peynir kalıbı gibi kesip kesip getiriyorlar. Şimdi bu bir kolaylık ve bunun yeni bir fiyatı lazım...

Vakıflar Genel Müdürlüğü yeni bir fiyat analizi yapmak zorunda; çünkü gibi değil, çok daha bilimsel esaslara dayanan bir fiyat birimi analizi yapıp, yeni fiyatları oluşturması gerekli.

Efendim, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Buyurun Sayın UĞURAL. Yalnız, efendim, vakti biraz aşıyoruz, onun için mümkün mertebe kısa olmasını rica edeceğim.

Ragıp UĞURAL — Saygılar sunarım.

Efendim, "*Yarası olan gocunur*" diye bir söz var, onun müspet tarafını ifade etmek isterim. Ben, restorasyondan faydalanan ve restorasyonun önemini çok iyi yaşayan bir vakıf mütevellisiyim. Restorasyon, bir nevi, hastahane, sağlık teşkilatıdır; eski eserlerin yere yatanlarını, hastalananlarını, hatta ölmek üzere olanlarını diriltiren bir kuruluştur. Binaenaleyh, bu kadar çok önemli, çok hayatî bir konuda, demin Ali İŞİK Bey'in ifade ettiği gibi, acınarak ifade ettiği gibi, dar bir kadroyla dar bir teşkilatta bu kadar önemli bir işi yürütmek, hakikaten büyük bir fedakârlık, hatta kahramanlık. Ben, bu bakımdan, çalışmalarından dolayı kendilerini kutlanım ve kendi adıma teşekkürler ederim.

Bizim Gaziantep'te 80 dükkândı, bir bedestenimiz vardı. Bunu belediye zaptetmişti ve üzerine gecekondular yapılmıştı, gecekondunun üzerine de adliyeciyi geçirmişti. Allah razı olmadığı için o adliyecinin çalıştığı yer yandı ve bu suretle yanan harabe altında kalan bedesten elde gitmek üzereydi. 80 dükkânlı abide, birinci derecede eski eser. Bu Vakıflara geçti ve Vakıflar bunu aldı, ayağa kaldırdı, temizledi; bugün abide ayakta duruyor.

Yine bir hususu da arz etmek istiyorum. Bunu yalnız bu teşkilata bırakmak da, yalnız "*Efendim onlar yapsın*" demek de kâfi değil. İmkân olanlar, tabii bilhassa mütevellilerini ilgilendirir vakıf olduğu için, onların kendi imkânlarıyla dahi bu restorasyona girişmeleri lazım. Ben Gaziantep'te bu işi yaptım. Gaziantep'te birinci derecede bir hamamımız vardı, eski eser, yıkılmak üzereydi; yılların buharı, suyu, sıcaklığı bu eseri tüketmek üzereydi. O zamanın Vakıflar Umum Müdürü Feramuz Bey'e durumu açıkladım, "*Bunu ayağa kaldıralım*" dedim ve onlar da bana yardım ettiler. Anıtlar Yüksek Kurulu'nda proje yapıldı, gitti. Bu projeye göre, ... ben bu çıkan 30 dükkânı kiraya verdim; 30 aylık kiralaları aldım ve bu 30 dükkânın 30 aylık kirasıyla hamamı restore ettim. Bugün Üsküdar'daki Sinan Hamamı gibi bir çarşıdır ve artık ömrü ilelebet uzayacaktır.

Binaenaleyh, bizlerin de, imkânlarımız olduğu takdirde... Efendim, mektep yapıyor, "*Efendim, kendi okulunu kendin yap*", bu kadar hayırseverler okul yapıyor; ama öğretmen yok, on-

dan sonra okullar bomboş... Peki, niçin ondan sonra hayırseverler eski eserlerin restorasyonu için fedakârlık yapmasın. Bu fedakârlık, bence, okul yapmak kadar büyük sevap kazandıran, büyük kazanç sağlayan bir konudur.

Bu itibarla, bir başka yönüyle, son sözüm olarak arz ediyorum, bizim 4 tane külliyesi olan Hüseyin Paşa'nın Darende'deki türbesini Vakıflar Umum Müdürlüğü restore etti ve ayağa kaldırdı, bunun için de teşkilata teşekkür ederim. Buna karşılık da, Hüseyin Paşa'nın 80 dükkânı Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün mülkiyetine geçti, tabii onun kiralardan faydalanıyorlar; karşılıklı bir alışveriş oldu, son derece teşekkürlerimi tekrar arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Buyurun Sayın ASLAN.

İffet ASLAN — Eserlerimizin onarımının çok zor olduğu, onarımla yetinilemeyeceği, sürekli bakımın gerekliliği dile getiriliyor. Doğrudur. Fakat, bunu uygulayabilmek için önce halkın bu eserlere sahip çıkması için birtakım önlemler alınması gerekir kanısındayım ve bu önlemlere de çocuk yaşta başlanması doğru olur.

Şimdi çocuk yaşta ne yapabiliriz, çok kısa konuşmak için işe birden giriyorum, mesela 23 Nisan Çocuk Bayramımız var. Bu 23 Nisanın bir evvelki günü, yani 22 Nisan hazırlık günüdür, bütün okullarda Çocuk Bayramı'na hazırlanılır, okul süslenir. Bunu biraz genişleterek, bütün okullar çocuklarını, abidelerin etrafına götürür, orasının temizlenmesini, orasının süslenmesini, yapılan iş küçük bile olsa bu fikri verebilirlerse; Vakıflar Genel Müdürlüğü bu fikri okullara telkin eder, okullar da bunu benimser, Türkiye çapında yaparsa, bu eser benim millî mirasımdır duygusu yerleşir çocuklarda sonra büyüdükleri zaman, o mirası tahrip eden unsurları ortadan kaldırırlar. Biz sadece zamanın tahribatını görmedik, siyasetin sokaklara döküldüğü sıralarda, o güzelim mermer sütünlara çıkmaz boyalarla sloganlar yazıldığını gördük. Eli buna varmayacak nesiller yetiştirmemiz lazım. Bu da ancak çocuklukta verilecek bir eğitimle başlar kanısındayım. Ümit ederim Vakıflar Genel Müdürlüğü bu fikrimi benimser.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Efendim, programa devam etmeden iki cümle de ben söylemek istiyorum. Ben, hasbelkader 24 sene Anıtlar Yüksek Kurulu'nda üyelik yaptım. Sonra ayrıldım, iki sene ayrı kaldım, dört sene de Bölge Kurulu Başkanlığı yaptım. Ondan sonra beni açığa çıkardılar, nedense, bilemiyorum. Sonra geçenlerde tekrar... Fakat, bu arada kurul gittikçe ufaldı. Yani, bu gidişle, bir defa bunu Sayın Bakan da söyledim, bu kurul mahalle muhtarlıklarına düşecek. Şimdi, biliyorsunuz, yalnız İstanbul'da üç tane kurul var. Bu şekilde Anıtlar Kurulu olmaz. Yani, hiç değilse, Türkiye'yi üçe bölüp üç tane kurul yapılsın, fakat kurul üyeleri de bu işten anlayanlardan olsun. Bütün mesele burada. Yani, bu şekilde Anıtlar Kurulu olmaz. Çünkü Sayın Ali Beyefendi işaret ettiler, "Denetiminden geçiyor" dediler, neyin denetimi, kimin denetiminden geçiyor? Acaba, bu denetleyen kişi, bu işten yeteri kadar anlayan kişi mi; bilen kişi mi?.. Bütün problem burada.

Onun için, yani ben Anıtlar Kurulu'nun içinde olmakla beraber, ben bu işin bu şekilde yürüyeceğine, doğrusu inanmıyorum.

Teşekkür ederim.

Ali İŞİK — Sayın Başkan, bir iki konuya açıklık getirebilir miyim?

BAŞKAN — Buyurun efendim.

Ali İŞİK — Sayın Yılmaz ÖNGE Hocamıza huzurlarınızda, eski bir Vakıf elemanı olması hasebiyle de gösterdiği yakın ilgi, alaka için çok çok teşekkür ediyorum. Benim burada "*Kurullardan karar çıkmadı*" dememdeki gaye, kesinlikle Konya Kurulu vesaire kurulu değil; bazı kurullara, bunlara öncelik verilmemesi. Biz, Yılmaz Hocamız'dan, Vakıfların bir elemanı olması hasebiyle de, bundan cüret alarak gittiğimizde her sorunumuzu halediyoruz; ama, isim vermek mecburiyetinde kalacağım, Antalya Bölge Kurulu'ndan evrak çıkması çok zor oluyor. Silifke'deki bir iş, Mersin'deki bir işe Adana Kurulu bakmıyor, Antalya Kurulu bakıyor. Antalya Kurulu'ndaki arkadaşlar da, "*Biz bir yerinde göreceğiz*" diyorlar, kalkıyorlar, ta Mersin'e geliyorlar. Halbuki, Mersin Adana'nın yanındadır. Bu çelişkiden dolayı bazı koruma kurullarından karar geç çıkmaktadır. Özel gündem isteklerimiz, bazı koruma kurullarımızca esas alınmakta ve ilgili arkadaşlarımız kurullara gönderilmek suretiyle kararlar çıkartılmaktadır.

Şimdi hedefimiz 200'dür, gerçekten 200'dür; inşallah bu sayı daha da fazlaya çıkacaktır. İsmet Bey'in söylediği gibi, artık ödenek sorunumuz yok, ödenek çok. Hele 1990 yılında. Biraz önce de söyledim, ödenek sorunumuz yok, fakat personel sıkıntımız çok. Sayın Genel Müdür Yardımcımız da şu anda buradalar, kendilerinin büyük gayretleriyle sözleşmeli kadrolar alınmıştır, lojmanlar inşa edilmektedir. Biz personelimizi, 657 sayılı Kanun kapsamı dışında sözleşmeli personel almak suretiyle takviye etmek, bazı lojman gibi imkânlarla arkadaşlarımızı tutmak hevesinde ve gayretindeyiz. Bu gayretimiz de 1990 yılında meyvesini verecektir. Şu anda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde 11 tane sözleşmeli personelimiz çalışmaktadır, bu sayı devamlı da artacaktır. Elemanları bu şekilde takviye yoluna gidiyoruz.

Ayrıca, üniversitelerimizin üstün gayretleriyle sanat tarihçi arkadaşlarımıza teknik eleman olma fırsatı verilmiştir, inşallah bunu Maliye ve Gümrük Bakanlığı da vize edecektir, o arkadaşlarımız da, çok cüzi miktarda ücret alan bu arkadaşlarımız da böylece tatmin edilmiş olacaklardır.

Şimdi, İsmet İLTER Bey'in söylediği, eski eser birim fiyatlarıyla ilgili çalışmalar için, gerçekten bugüne kadar ihmal edilmiş olmasından değil, eleman olmamasından kaynaklanmıştır. 1990 yılında, 20-30 yıldır eski eser onarımında hizmet veren arkadaşlarımızdan oluşacak bir komisyon ana-lizleri ele alacak ve birim fiyat tarifelerini, 1990 yılında son şeklini vermiş olarak yayınlanacaktır.

1988 ve 1989 yılından itibaren birim fiyatlarımız Mayıs'ta değil, Mart ayı sonunda yayınlanmaktadır, hatta 1989 yılında -önümde tarih var- 18 Mart'ta, Bayındırlık Bakanlığı rayiçleri Şubat'ın 22'sinde yayınlanmış olmasına rağmen birim fiyatlarımız neşredilmiştir.

Emaneten yapılması konusunda eski Sayın Genel Müdürümüz Leyla ELBRUZ zamanında bu konu gündeme gelmiştir. Biraz önce de bahsettim, Vakıflar Genel Müdürlüğü 2886 sayılı Kanun kapsamında iş yapmaktadır. Emaneten yapılacak bir işte birim fiyatlar otomatikman yüzde 8 düşürülmektedir ve 40 milyon ile 50 milyon liralık bedeli geçmemektedir ve emaneten bir iş almaya hiçbir vatandaş yanaşmamaktadır. Sayın Hocam buradalar, bir tane tekke var, zaviye var, onu tamir ettiremedik; emaneten yaptık, adam çağırdık, gene yapamadık. Emanet yapmak; evet; ama birim fi-yatlardan yüzde 8 kes, 40 milyona bağla, gel, dağın başındaki işi, bu arkadaşşa "Yap" de; mümkün değil, eleman gelmiyor, onun için şantiye kurmuyor. Ama, 2886'nın kapsamından çıkalım, o zaman imkânlarımız zorlanacaktır, ne Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nun bağlı olacağız, ne 2886'ya bağlı olacağız; istediğimiz müteahhiti çağırmak suretiyle iş verme imkânımız doğacaktır. Velew ki, Kültür Bakanlığı, bu yönetmeliği bir an önce çıkarın.

Sayın Ragıp UĞURAL'ın bana atfen yapmış olduğu teşekkür, esasında bu işi yürüten arkadaşlarıma aittir, o arkadaşlarımızın çabası olmasaydı, Sayın Ragıp UĞURAL Valimizin teklifleri yerine gelemezdi; onun için, kendime atfedilen teşekkürü ben o arkadaşlara vermek istiyorum.

Teşekkür ederim.